

GAZSI ELINDUL

**IRTA:
Br. PODMANICZKY PÁL**

BETHÁNIA KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2021
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Tartalomfejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-512-4 (online)
MEK-20491

TARTALOM

I.
A széles út, meg a keskeny út.

II.
Hajnal támad az éjszakában.

III.
Üt a próba órája.

IV.
A széles úton.

V.
Lecsap a villám.

VI.
Gazsi elindul.

I. A széles út, meg a keskeny út.

Ott, ahol Falábú Mihály földje végibe valami óriás - akkor, amikor még óriások jártak-keltek errefelé - azt a nagy követ odarakta, két út találkozott. Az egyik széles. Olyan széles, hogy országút is lehetne, ha az országút nem kerülné el nagy büszkén ép ezt a két, a dombok aljára telepedett falut. Olyan széles, hogy ügyes emberek még rakott szekérrel is elmehetnek rajta egymás mellett. A másik út annál keskenyebb. Csak gyalogösvény, de még annak is keskeny. Látszik rajta, hogy nem rég tapossák. A két falu gyalogjáró népe azóta jár erre, mióta a garázda patakot megfégezték s vize nem teszi minduntalan szánthatalanná, járhatatlanná ezeket a földeket.

Ide, a két út egybetorkollásához most érkezett el Gazsi, a Szekeres Nagy János fia. Hosszúra nyúlt gyerek. Erős is lehet. Abból látszik, ahogy a botnak használt, marokra fogott ormótlan nagy faágat beledöfi az út mellett a szántóföld talajába. Fényes, barna szeme bátran tekint körül. Nincs keresnivalója az út porában; fölfelé néz: az emberek szemébe, föl a kék égre. Aki akarja, megláthatja ezen a gyereken, hogy már megkonfirmálódott. Igaz, csak most nagycsütörtökön, de megkonfirmálódott. S igaz az is, hogy valamennyi konfirmandus között ő volt a legfiatalabb. Pedig kijárta az iskolát becsülettel! Csak hamarabb kezdte s hamarabb is végezte. Majd egy esztendővel fiatalabb volt valamennyi társánál, de azért elejétől fogva mindvégig ő volt az első közöttük.

Gazsi nem egyedül jött. Negyedmagával jár. Mivel húga, Boris, a konyhában meg beteg édesanyjuk körül jobban érti a dolgot, ő vállalta el a libákat s kihajtotta őket a patak partjára, a zsenge füre. Most már hazafelé tartanak. Persze, a teljes igazság az, hogy Gazsi huszonnegyedmagával van. Mert nemcsak a gúnárt s a liba-asszonyosságokat kell számítanunk, hanem a kis libákat is, akik számszerint összesen húszan vannak. Az egyik anyának kilenc, a másiknak tizenegy sárgapihés aprósága van. A falánk kis jószágok most is úgy tesznek, mintha valaki kegyetlenül megkoplaltatta volna őket. Hiába vannak kint dél óta, még most is éhesek s ketten is nekiszaladnak egy sóskalevélnék, hogy fölfalják. Így aztán a sereg csak lassan halad előre. Különben nem lassabban, mint amily lassan, méltóságteljesen lépeget a csapat élén a hatalmas gúnár. Látnivaló, hogy tudja, mi a tiszte. Neki kell vigyáznia az egész liba-népségre. Nem bízhatja ezt Gazsira, aki ember, nem liba s így nem is elég óvatos. Lám, amint ő valami veszedelmet lát, menten kinyújtja a nyakát s szisszent egyet, mire a libaasszonyosságok hasonlóképen kinyújtják nyakukat s haragos sziszegéssel riasztják el a veszedelmet. Gazsi ilyenmód leghátul mehet. Neki nem igen akad tennivalója.

Gazsi és libái a patak mellől fölkerültek a széles útra s most azon értek ide a Falábú Mihály földjéhez, a nagy köhöz. Alig ért a gúnár két-három lépésnyi távolságra a köhöz, máris nagy sziszegésbe kezdett. Tette pedig ezt azért, mert a kövön ember ült. Ha tudta volna az oktalan állat, hogy ki az, bizonyára nem sziszegett volna oly riadtan. Az öreg lelkipásztor volt, akinek nyájához tartozott a másik falu népe is s aki most alighanem megint odaát járt valamelyik beteg vagy megszorodott hívénél. Hazatérőben megpihent itt a nagy kövön s amint Gazsi meg libái lassan közeledtek feléje, szelíd, nyájas tekintettel fogadta őket. A libák lekanyarodtak a keskeny útra s szép libasorban elindultak rajta, Gazsi ellenben megállt előtte s tisztességtudón köszöntötte:

- Adjon Isten jó estét!

Fogadta a köszöntést s mindjárt hozzáfűzte a kérdést:

- Mi ujság otthon?

Gazsi nem felelt mindjárt; mintha előbb sóhajtott volna egyet s csak aztán mondta:

- Az édesanyám tegnap megint ágynak esett.

Az öreg lelkipásztor megcsóválta fejét:

- Ejnye, hogy annak a jó asszonynak olyan rossz szíve van!

Egy darabig mindketten hallgattak. Olyasmiről gondolkozhattak, amit jobb az embernek elhallgatni, mint kimondani. A lelkipásztor szólalt meg újra:

- Hallom, hogy az Esztergályos János fia, a Péter mégis csak hazajött Oroszországból s hírt hozott az édesapátok felől. Járt már nálatok?

Gazsi fejével is nemet intett, meg mondta is:

- Még nem volt nálunk.

Az öreg lelkipásztor fölállt. Kezét rátette Gazsi kerek fejére, rövidre nyírt üstökét körül-símogatta, közben belenezett bizodalommal rátekintő szemébe s aztán csak ennyit mondott:

- Az Isten áldjon meg, fiacskám!

Mielőtt azonban Gazsi elköszönhetett volna, kezét fejéről lecsúsztatta a vállára, szembe-fordította az egymásba torkolló két úttal s megkérdezte:

- Jól megjegyezted-e a konfirmációi mondásodat?

Gazsi tudta, hogy erre a kérdésre az a legjobb felelet, ha elmondja azt a szép mondást. El is mondta bátran, messze csengő hangon:

„Menjetek be a szoros kapun. Mert tágas az a kapu és széles az az út, amely a veszedelemre visz, és sokan vannak, akik azon járnak. Mert szoros az a kapu és keskeny az az út, amely az életre visz, és kevesen vannak, akik megtalálják azt.”

Az öreg lelkipásztor még egyszer megfogta Gazsi fejét, maga felé fordította s így kérdezte:

- No, Gazsi fiam, azok közül való leszel-e, akik megtalálják a keskeny utat?

Gazsi tudta is, meg nem is, hogy erre mit kell felelnie. Tudta, mi az, amit jó öreg lelkipásztora feleletképen hallani szeretne, de valahogy azt is érezte, hogy ő ezt még igaz szívvvel és ajakkal ki nem mondhatja. Tudta ezt különben a bölcs lelkipásztor is. Nem is azért kérdezte Gazsit, hogy feleljen neki. Csak üdvös gondolkodnivalót akart adni ifjú elméjének. S hogy a gondolkodás könnyebben essék Gazsi elméjének, vastag, görcsös botját fölemelte s így szólt:

- Lásd, Gazsi, mi is ép válaszótnál állunk. Balfelől: ez a keskeny út; jobbfelől: ez a széles út.

S mutatta botjával mind a kettőt. Lassan mutatta végig az egyiket is, a másikat is. Gazsi követhette botja szöges hegyét s szemével végigjárhatta mind a két utat. A keskeny út, a gyalogösvény végén, a faluszélen az ő kis, zsúpfedeles házuk fehérlett; a széles út a dombok alján a szomszéd faluhoz vezetett, amelynek a széléről keresztapja büszke portájának új cserépteteje piroslott feléje. Jól esett egy-egy pillantást vetni arrafelé. Valahányszor csak megfordult ott, a keresztanyja nemcsak jól tartotta mindenféle jóval, hanem még útravalóval is bőségesen ellátta. A szép, mosolygós almákkal teli tarsoly ugyancsak meghúzta a vállát hazafelé mentében, valahány zsebe meg mind dagadóra volt tömve dióval, mogyoróval.

A lelkipásztor újra megszólalt:

- Mindig a keskeny utat válaszd, fiam! Akkor sohasem fogsz megtévedni. Ez a keskeny út is, lám, haza vezet jó édesanyádhoz... No, csak menj, fiam! Biztosan nagyon vár beteg édesanyád...

S még egyet símítva üstökén, elindította Gazsit. S az ment, mert már amúgy is elmaradt libáitól. Ezek különben meg nem haragudtak rá ezért. A réten olyan darabhoz értek, amely, úgy látszik, nagyon kedvükrevaló volt. Talán azért is, mert ott még bőségesen akadt legel-nivaló, de meg talán azért is, mert az ott növekedő zöltség nagyon liba-gusztus szerint való lehetett.

Alig lépett Gazsi néhányat, hangosan rikoltó sípszó vágódott a fülébe. Megfordult. A széles úton, a nagy fűzfa alatt Szabó Peti fújta a sípot. Amint meglátta, hogy Gazsi megfordult, integetett, kurjongatott neki:

- Gazsi, te, gyere csak ide!

Gazsi tudta, hogy a Peti mit akar. Megint új sípot faragott. Jól hallotta: ilyen hangú sípja még nem volt. De ügyes gyerek az a Peti! Senki az egész határban nem tud annyiféle sípot faragni, mint ő. Ennek az új sípnak is, biztos, valami ravasz fortélyja van. Hátha elárulná?

Megállt s botját keményen belevágta a földbe. Hányta a hab: odafutamodjék-e a Petihez, vagy ne? A libáktól ugyan megtehetné. Úgy tesznek azok, hogy talán azt se bánnák, ha odatelepedne a Peti mellé és magának is faragna olyan rikoltó hangú sípot. Vagy azt is megtehetné, hogy a libákkal fölkerülne oda a széles útra s Petivel azon az úton menne haza. Igaz, jókorát kerülne, de hiszen a nap még csak most érte el a torony gombját. Az időből kitelnék...

Megfordult. Az öreg lelkipásztor már messze járt, kemény, katonás léptekkel a falu felé tartott. Gazsi elnézte s mintha neki mondaná, újra elismételgette magában konfirmációi mondását. Erre újra megcsendült fülében, amit jó öreg lelkipásztora az imént mondott neki. Egy darabig állt, aztán megfordult s tovább ment a keskeny úton. Peti hiába hívta, csalogatta a széles útra.

II. Hajnal támad az éjszakában.

A rét közepén egy dombocska emelkedett. Dombocska volt csak, de a falu öregjei azt beszéltek, hogy ezer török van alája temetve. Egy maroknyi magyar huszár vágta le őket itt dicsőséges harcban. A gyalogösvény ezt a dombocskát nagy resten megkerülte, ahelyett, hogy föl-kúszott volna reá. Ilyenmód Gazsi is nemcsak került egyet, hanem egy darabig kis portájuknak csak a zsúpfedelét látta. Amint azonban az ösvény visszakanyarodott a falu felé s újra látta házuk táját, szeme egyszeriben csak megriadt s gyorsabban kezdett verni a szíve. Lépteit is szaporítani kezdte s maga mögött hagyta a libákat. Hazajönnek azok maguk is. Sietett haza...

Rossznak jele volt az, amit látott. A Rózsa tehénnek miért kellett három olyan nagyot, panaszosat bögnie a kapu előtt? Húga, a Boris, rendszerint kitárt kapuval várja... Azután utoljára is miért nem a Boris nyitott kaput, miért a szomszéd Kovácsné? A Boris meg ott áll az eresz alatt két asszonnal. S mintha a szemét törülgetné... S mintha az egyik asszony a képét cirógatná! S amint közelebb ér, látja, hogy az egyik asszony a Joó Andrásné, édesanyjának a komaasszonya. Ha az náluk van, akkor valami baj van. Ezért a jó asszonyért csak akkor szalad a Boris, ha már mástól nem remél segítséget. De hiszen az édesanyjuk ma reggel virradóra már jobban volt! Gyöngge, elesett volt, igaz, de azért reggel már fölült az ágyban s megitta a tejet, amit odavitt neki. S amint mindezt elgondolta, egyre gyorsabbakat, egyre nagyobbakat lépett. Végül már nem is ment, hanem futott. Már nagyon közel volt, már csak a patak kiszáradt medre választotta el a kertek aljától, ahol a házuk állott, amikor azt is meglátta, hogy a pitar ajtajában, kissé beljebb a félhomályban, férfiember áll. Hosszú szál ember, nem lehet az édesapja! Amint azonban még egyet iramodik, látja, hogy olyasfajta ember, aki katonát formáz. S egyszeriben megmarkolja, megszorítja szívét a kérdés s már nemcsak gondolja, már ki is mondja:

- Csak nem az Esztergályos Péter járt nálunk? Csak nem hozott valami rossz hírt az édesapám felől?

Most már egy szempillantás alatt benn termett az udvarukban. Amint a patak medréből neki-iramosott a partnak, neki a házuknak, úgy kivágta a kiskaput, hogy az majd kifordult a sarkából. Egy nagy darab vakolatot amúgy is kiütött a ház falából. Egyenest Kovácsnének rontott neki, aki akkorra jött ki az istállóból, ahol a Rózsa tehenet kötötte be. Lihegő melléből akadozva tört elő a szó:

- Mi van az édesanyánkkal?

Az asszonyok menten körülfogták. Csöndesítették, biztatták:

- No, ne ijedj meg! Csak a szívfogás vette elő megint. Most már jobban van...

Megindult a ház felé. Közben kézenfogta a Borist, aki az asszonyok mögött gyűrögette a köténye szélét s vonta magával. A pitarból eléje lépett az a katonafarmájú ember. Ránézett s tisztességtudón köszöntötte. A nyelvén volt, hogy megkérdezi, mi hírt hozott, de a szó a torkán akadt. Nagyon igyekezett befelé. A konyhában erős ecetszag csapta meg az orrát. Joó Andrásné mindig ezzel szokta borogatni az édesanyját. A konyhából balra nyílt a hátsó szoba, ahol az édesanyjuk feküdt. A legyek, szúnyogok ellen szolgáló vöröscsíkos függönyt félrehúzta s nesztelenül belépett a szobába. Meztláb volt, de még így is csak lábujjhegyen lépett. Utána ment a Boris.

A két gyermek lélegzetfojtva állt meg a szoba közepén. Ahogy beléptek az udvarról, amelyet az alkonyatra forduló nap erősen megvilágított, a szoba félhomályában semmit sem láttak.

Hallani hallottak. Hallották, amint az édesanyjuk akadozva, hörögve vesz lélegzetet. Csak-ugyan aludt. Igazuk volt az asszonyoknak, akik künn beszéltek. Kis vártatva oszlott a homály a gyermekek szeme előtt. Láttak. Látták az ágyat, a dunnát, a vánkosokat. Végül meglátták anyjuk homlokán a veríték gyöngyözését is.

Gazsi körülnézett. Lassan jártatta körül szemét a szobában. Egyszer csak megakadt tekintete az asztalon. Merőn odatapadt ahhoz, amit az asztal sarkán látott. S amint nézte, nézte azt, amit ott látott, kegyetlen hidegség kúszott a szívére. Szinte elállt a szívverése tőle.

Az édesapja órája, óralánca és zsebkése volt ott az asztalon. Az Esztergályos Péter hozta haza. Onnan messzünnen, Szibériából.

Most már tudta, hogy az édesanyját miért vette elő a szívfogás.

Odament az asztalhoz s leült mellé a padra. A másik ablak felől való padra telepedett a Boris. S nézték mind a ketten az órát, a láncot, a kést. Nézték, miközben előbb csak megnedvesedett a szemük, azután pedig odabentről, a szívük mélyéből előtört a sírás. Csak sírtak, nem rítottak, mert vigyáztak, hogy az édesanyjukat föl ne költsék. Sírtak, hiszen tudták, hogy az édesapjukat hiába várják haza, ha ez az óra, ez a lánc, meg ez a kés egyszer már nélküle kerültek haza.

A csöndben való sírdogálás arra jó, hogy megnyílhatik a szemük befelé és láthatják az édesatyjukat, amikor még köztük volt. Gazsi messzebbre mehet vissza a múltba, mint Boris, mert ő másfélévvel idősebb. S különben is, mivel fiú, már kora gyerekségében is többet volt az édesapja körül, mint a leány.

Jól emlékszik még arra is, amikor pöttöm legényke korában édesapja azzal mulattatta, hogy a füléhez tartotta az órát, ezt a furcsa, ketyegő jószágot. Akkor elhitte, hogy az órában icinke-picinke kovácsok icinke-picinke patkót kovácsolnak icinke-picinke lovaknak. Később nagyon büszke volt rá, amikor az édesatyja megmutatta neki az óra titokzatos titkát: azt a sok apró, takaros kereket, amelyek olyan jól tudják, merre kell forogniok, pedig senki sem igazgatja őket. Arra is emlékezett, hogy a homokbányában egyszer leszakadt a part s az édesapját derékig betemette a homok. Semmi baj sem történt, de az óra meg állt. Csak a púpos órásmester a városban tudta megint elindítani. Ebből az esetből okult az édesapja s a legközelebbi vásáron vette azt a szarutokot, amelytől látni lehetett a számokat, a mutatókat, de amely megvédte az órát az ilyen balesetek ellen is. Az óra most is ebben a tokban van...

Boris elméjét viszont a zsebkés fogta meg s vitte visszafelé az emlékezés útján. Oh, ez a kés nem volt olyan, mint a többi bicska! Ha az édesapja a kezébe vette, csodát mívelt vele. Lám, ma is megvan a Jutka, az első babája! Ezt az édesapja faragta ezzel a bicskával! S a ruhát az édesanyja varrta reá abból a régi, piros-fehérbabos fejkendőből... A babának aztán bölcsőt is csinált az édesapja. Azt is ezzel a bicskával cifrázta ki...

A csodákat remekelő kés együvé terelte a két gyermek gondolatait. Amíg ugyanis Borisnak a Jutka babát idézte emlékezetébe, addig Gazsinak azt a szépen szóló furulyát juttatta eszébe, amelyet szintén ezzel a késsel faragott ki édesapjának ügyes keze. Az édesapja ügyes keze! Nemcsak kifaragta a furulyát, hanem ki is billegtette rajta a szebbnél-szebb nótákat, még a szent énekeket is úgy elbúgatta rajta, akárcsak a kántor úr az orgonán! Gazsinak is, Borisnak is minden gondolata, vágya az édesapjuk áldott kezét kereste...

S amint elgondolták, hogy az a kéz többé nem mesterkedik nekik, meg sem áldja őket soha többé, szívük csordultig megtelt keserű fájdalommal, elfelejtkeztek gyöngé álmodó beteg édesanyjukról s fölsírtak hangos zokogással...

A nagy sírásra elhallgatott édesanyjuk hörgése s megszólalt az anyjuk:

- Gazsi! Boriska! Ne ríjjatok!

A szobára akkor már ráereszkedett az este. A két gyermek azonban a sötétben is odatalált az édesanyjához. Még a dunnán pihenő kezét is megtalálták menten s megfogták mind a ketten. Hideg veríték verte ki azt az áldott, sok nehéz munkától kicserepesedett kezét. A két meleg gyermekkéz erősen megragadta, mert a két, apja után fájó gyermekszív megsejtette, hogy az édesanyjuk is búcsúzkodni akar. Egyszerre kérdezték:

- Anya, mit akar?

A beteg asszony fölült. Nem sok fáradságába került, mert három vánkos is volt a feje alatt. Mégis belefáradt a fölülésbe s csak susogva beszélt tovább:

- Nem megmondtam, hogy nem jön haza az édesapátok? Tudtam én...

Egyszeriben megerősödött a hangja, amint folytatta:

- De tudtam azt is, hogy velem van az én Uram... Velem van most is... S ha én elmegyek, tiveletek is veletek lesz...

Boris a szavába vágott:

- Édesanyánk, ne hagyjon itt bennünket!

Gazsi riadtan toldotta meg:

- Mi lesz velünk, ha még az édesanyánk is itt hagy?

Anyjuk most már kivonta kezét az ő kezükből s ő ragadta meg a kezüket:

- Itt van az Úr! Itt van! Nyujtja a kezét: adjátok oda neki a kezeteket!

A halódó asszony hangjának csodálatos zengése volt. Erre a bizonyágtevő szóra megdobbant a gyermekek szíve, még a velő is megrezdült rá csontjaikban.

A sötét éjszakában hajnal támadt. Eloszlott a sötétség s meglátták az Urat. Kissé bátortalanul a Boris, bátran, nyitott szemmel Gazsi. Gazsi ráismert. Az édesanyja sokat beszélt róla. S beszélhetett, hiszen annyit társalkodott vele. Ő az. Fején ott van a töviskorona nyoma, a kezén, a lábán a szögek helye. Kezét Gazsi felé nyujtotta s az nagy bizodalommal tette bele a magáét. Baljával Boris jobbja után nyúlt s az is beletette jobbkezét Krisztus átszegzett kezébe. Csupa melegség volt a Krisztus kezének fogása... Mintha azon a nyitott seben át beleáramlott volna a vére Gazsi ereibe, szívébe... Fölengedett megriadt szívének fagya s erősen, bizakodva vert újra. Szeme látta az Urat s itta mohón a belőle áradó világosságot, a hajnalnak a sötét éjszakában támadt világosságát...

Mintha az édesanyjuk egyre ismételtette volna:

- Itt van az Úr! Itt van!

S a gyermekek boldogan feleltek rá:

- Itt van az Úr! Fogja a kezünket!

Csönd lett a szobában, mélységes, méltóságteli csönd. A gyermekek vártak egy ideig, majd odasúgta Gazsi a hűgának:

- Alszik az anyánk.

A két gyerek kiment. A kiskertben letelepedtek egymás mellett a padra. Sűrű felhők takarták az eget. A hold nem világított, csillagok nem ragyogtak. A gyermekek a vak sötétben is láttak. Velük volt ott is az Úr s megvilágította az éjszakát.

Joó Andrásné hátul a kamrában tett-vett. Dolga végeztével bement a házba. Alig volt benn, reszkető hangon kiszólt:

- Hol vagytok? Gazsi! Boris!

Hívta az apátlan-anyátlan árvákat. Szekeres Nagy Jánosné elment az ura után.

III. Út a próba órája.

Szekeres Nagy Jánosnét eltemették. A temetés után a tor következik. Ez ugyan - az öreg lelkipásztor tanácsára - egynémelyik háznál már elmarad, de itt az atyafiság és szomszédság úgy határozott, hogy meg kell tartani. Elmaradhat - mondták - ott, ahol a halottvivők kikerülnek az atyafiságból, de itt mind egy szálíg idegen volt: ezeknek kijár a tisztesség.

Az asszonyok megkéstek: a konyhán még folyik a munka. Az első szobában még csak most terítnek. A férfiak künn várakoznak a tornácon meg az udvaron. Egymás mellé kerültek Gazsi édesanyjáról való nagyapja, az öreg Szappanos Bálint, meg a keresztapja, Puskás István, a szomszéd falu bírása. Egymás mellé került a két ember, de nagy a közbevetés közöttük. Már életkor tekintetében is. Gazsi nagyapja nagyon öreg. Olyan öreg, hogy csak így emlegetik: az öreg Szappanos Bálint. A bírót ellenben bizvást nevezhetnék ifjú Puskás Istvánnak. Fiatal ember, hiszen Gazsi édesapjával egy évben született. Egy padon ültek az iskolában, együtt katonáskodtak s az így szövődött barátságból lett a komaság. A nagy különbséget azonban nem az teszi közöttük, hogy az egyik öreg, a másik meg fiatal. Az a nagy közbevetés közöttük, hogy az egyik szegény, a másik pedig gazdag. S hozzá még nagyon szegény az egyik, nagyon gazdag a másik. A gazdag Puskás István csak egyben nagyon szegény: nincs a feleségén kívül senkije se, akit szeressen. Egy szem leánya volt, de alig ment férjhez, meghalt. Maradt utána egy kis fiú, de az is hamar elment az édesanyja után.

A két ember beszélget. Szappanos Bálint öregesen a botjára dőlve, Puskás István tempósan a pipáját szíva. Szó esett már közöttük mindenféléről: most Gazsi van soron.

- Bizony, bíró uram, ezen a télen már nagyon elővett engem az öregség. Ezért mondhatom az írás szavával: „Áldásomra lőn nékem a nagy szomorúság!” Áldás lesz számomra ez a szegény árva. Az ilyen fiú már elgondozza a marhát s amily könnyen esik a szántás a mi talajunkban, megszántja a földecskénket is. Nekem, mondom, már nem megy a munka. A múlt héten is beleestem a barázdába...

- Amit mondtam, csak azért mondtam, Bálint bátyám, mert a gyerek javát nézem. Emberré nevelődnek az én kezem alatt. Azután nálam se kicsi, se nagy... Többet nem mondhatok, mert abba az asszonymnak is beleszólása van... Az biztos, hogy úgy néznénk rá, mint a saját gyerekkünkre...

Lassan folyt a beszéd. Egyik sem vágott a másik szavába. Meghallgatták egymást. Az öreg Szappanos vette fel a szót.

- Igaz, itt van a leányka, a Boris. De azzal mire megyünk? Még két évig jár iskolába. Mert onnan csak nem fogom ki? S az asszony még úgy ahogy elszöszmötöl otthon... Rajtam a Boris nem segíthetne...

A beszélgetés erre megszakadt. A bíró ugyanis szintén azon a véleményen volt, hogy ő a Borisnak nem igen venné sok hasznát, míg Gazsi neki is jó segítség lenne, de ezt röstellte megmondani. Ezért hallgatott inkább. Azonban kapóra jött neki, hogy tőlük vagy három lépésnyire egy fiatal diófa alatt meglátta Gazsit. Eddig csak azért nem látta meg, mert háttal volt arrafelé fordulva. Egy darabig elnézte a gyereket s azután a pipával feléje intve, fűzte tovább a szót:

- Csak gondolja meg, kegyelmed, hogy a gyerek nálam nemcsak tenne-venne valamit, hanem tanulna is. Szó ami szó: elég nagy a gazdaságom. Megfogom én a dolog végét. Most már repcét is, répát is termelek; sok marhát nevelek, tavaly óta birkákat is tartok... Úgy kinevelődnek nálam a gyerek, hogy akár ispánnak is elmehetne!

Az öreg Szappanos Bálint nem felelt, de igazat adott a bírónak. Az ő kis földceskéjén, az ő egyetlenegy tehéncéje mellett a Gazsi gyerek bizony nem sokat tanulna. Legföljebb csak úgy szóval oktatgathatná. S amint ezt elgondolta, egy nagyot sóhajtott, olyan mélyet, hogy öreg, fáradt szíve belefájult. Benne volt a hangjában is a szomorúság, amint odaszólt Gazsinak:

- Gazsi, gyere csak ide!

Gazsi elébük állt. Két vörös karika fogta körül a szemét. A szeme most is könnytől csillogott.

Nagyapja előbb nekikészülődött, mind a két kezével botjára támaszkova megpróbált ki-egyenesezni s csak aztán mondta ki:

- Bíró uram magához venne: volna-e kedved hozzá?

Megpihent, azután hozzátette:

- Lásd, milyen jó keresztapád van!

A bírónak közben dolga akadt a pipájával. Újra meg kellett tömnie. Már elővette a dohányos-zacskót, amikor eszébe jutott, hogy egy kissé ki is kell tisztogatnia a pipát, mert nem valami jól szelel. Míg ezt megcselekedte, a pipát megtömte, a zacskót eltette, a dohányt lenyomkodta, meggyújtotta, eltelt egy kis idő. Mellesleg egy-egy pillantást vetett Gazsira.

Az öreg Szappanos Bálint majd a bírót, majd az unokáját nézte. Lassan fordította oda a tekintetét az egyikről a másikra. Türelmesen várta, hogy az egyik vagy a másik megszólaljon.

Gazsi szótlanul, mozdulatlanul állt. Amint nagyapja a nagy szót kimondta, már-már azon volt, hogy megfelel a kérdésére, de ezt az első könnyű alkalmat elszalasztotta. Akkor, azon mód abban a pillanatban, könnyű lett volna a feleletadás. Akkor látta az Úr Jézust, szemébe tekintett s kérdés nélkül is megértette, hogy mi tanácsot, mi parancsot ad neki. Akkor sem az elméje, sem a szíve nem akadékoskodott, hanem engedte volna, hogy feleljen úgy, ahogy kiolvasta az Úr szeméből. De nem tette meg. S amint ennek az alkalomnak a pillanata elmúlt, már nem is tudta megtenni. Ránézett keresztapjára s egyszeriben rajta felejtette tekintetét. Észre sem vette, hogy látja a nagyapja kopott gúnyját s a keresztapja vadonatúj kék ruháját. S a két ember ruhájáról egy szökéssel a két ember portáján termett gondolata. Nyomorúság tanyája az egyik, jómód hajléka a másik. Szomorúan néz rá az egyik, kelletti magát a másik. Egy szempillantás sem kellett hozzá, hogy egyik helyütt is, másik helyütt is letelepedjék az asztalhoz. Egy kis krumplilé, egy kis száraz bab volt az egyik ebéd, lúdgégés tyúklevés, ízes pecsenye, túrós béles volt a másik. Azután meg oly sebesen, ahogy csak a gondolat tud járni, megjárta nagyapjával is, keresztapjával is a vásárt. Nagyapjával csak úgy gyalogosan egy vékonypénzű malackát hajtott el s szomorúan, fáradtan, éhesen kerültek haza; keresztapjával a két tüzes, büszke csikó röpítette oda, sok szép vásárfiát összevásároltak, a teli tarisznyából kétszer is belaktak s ostorpattogtatva, vígan kerültek haza.

Gazsira most már rászólt a nagyapja:

- No, gyerek, elmégy-e?

Gazsi föltekintett. Az Úr Jézust most már nem látta. Nem tudta, mit feleljen. A szívében, az elméjében már állt a nagy tusa. Majd az igent mondta ki, majd a nemet.

Nagyapjának öreg szeme már csak homályosan látta az emberek ábrázatát, de azért annál jobban belelátott a szívébe. Látta azt is, mi megy végbe Gazsi szívében. Tudta, hogy ha Gazsi nem mondta ki az első pillanatban, hogy öreg nagyapja mellett marad, akkor bizonyos, hogy a szíve a keresztapja felé hajlik. Ahhoz nem volt szíve a jó öregnek, hogy Gazsit magához, a nyomorúságba édesgesse. Belehasított ugyan szívébe, hogy, íme, alig nyujtotta ki reszkető kezét öreg korának gyámola, erős, ügyes unokája után, máris el kell bocsátania, mégis arra határozott, hogy megkönnyíti a gyereknek a nehéz szó kimondását. Megbátorította tehát:

- Csak menj, fiam! Hadd neveljen embert belőled derék keresztapád!

A bíró már abban gyönyörködött, hogy hogyan bodorodik a pipájából fölszálló füst, de most ráfordította tekintetét Gázsira s ő is megkérdezte:

- No, Gazsi, eljössz-e?

Gazsi erre most már megfelelt:

- Elmegyek!

Akkorra húzódott közelebb hozzájuk Gazsi nagyanyja. Hallotta az utolsó szóváltást, hamar megértette, miről van szó s amint egy nehéz sóhaj fölszakadt a kebléből, kiperdült a könnye. Ráncos orcáján elindult lefelé, de hamar letörölte köténye csücskével. Nem akart senkit sem keseríteni a szomorúságával.

IV. A széles úton.

Költögető szóra ébredt föl Gazsi. A keresztanya költögette:

- Gazsi, ébredj, kelj föl! Keresztapáddal a városba mégy!

Föülte volna, ha ez olyan könnyen ment volna. Amerre fordult azonban, mindig csak lefelé süppedt. Amibe kapaszkodott volna, az is merő puhaság volt s kisiklott a keze alól. Soha még ilyen ágyban nem aludt. Derékalj alatta, dunna fölötte. Este, amint beledőlt, menten elaludt. A nagy uraságra igazában csak most eszmélt rá. Keservesen esett a puha ágyból való kikecmergés. Kivált így hajnalok hajnalán. A házban még teljesen sötét volt. Csak a mécses világított.

Keresztanya noszogatta, siettette:

- Siess, gyerek, siess! Keresztapádnak sok a dolga a városban, meg azután hamar meg akar fordulni...

Erre már talpra ugrott. Keresztanya tiszta ruhát készített ki neki. Egyszeriben rajta volt. Még a lajbi begombolása tartott a legtovább. Elsőízben ugyanis elvétette s így újra kellett kezdenie.

Lassabban ment a reggeli. Forró is volt a kávé, meg sok is. Aztán meglassította az is az elköltését, hogy nagyon jó volt. A bíróné nem spórolt acukorral s vastag, habos föllet megadta a módját. S talán még a kávénál is jobb volt a kalács. Gazsi majd a foszlós belében, majd fényesre sült, ropogós héjában gyönyörködött.

A bíróné asszony tett-vett körülötte. Az udvarról behallatszott, amint a szolgálégény kivezette s befogta a lovakat. Hallatszott a bíró hangja is. Nyilván a tornácon állt s onnan osztogatta a parancsokat.

Gazsi elkészült a reggelivel. Várt. Azt várta, hogy úgy, mint otthon, előkerül a biblia, az énekeskönyv s meghallgatják, mit mond az Isten s énekszóval dicsérik szent nevét. Így volt akkor is, amikor az édesapja még otthon volt; így cselekedett az édesanyja is, amikor magára maradt.

Amint erre gondol, egyszeriben csak eszébe jut, hogy már másodnapja maga sem olvasott bibliát. Pedig nem is olyan régen, konfirmációja napján, megígérte édesanyjának, hogy nem virrad reá olyan nap, amikor ne olvasná Isten igéjét. Mintha megfájult volna a szíve, elpirult volna az orcája, amint rajtakapta magát azon, hogy megfeledkezett az édesanyjának tett ígéretről. Olyan furcsa is volt az a tegnapi nap. Maga se tudja, hogy érte meg az estét. Mint az alvajáró, úgy botorkált. Harmadnapja - noha azelőtt való este szakadt rá a nagy szomorúság - még úgy tette minden dolgát, mintha édesapja, édesanyja tulajdon szavával igazgatná.

Talán elővehetné most még az újtestamentomát? Úgy látszik, van rá idő. Keresztapjának talán mégsem olyan sietős a dolga, mint a keresztanya gondolja. Most parancsolja a szolgának, hogy mégis csak a másik, az új szerszámot adja föl a lovakra.

Már nyúl is tarisznyája után. Ott van a széken az ágy mellett. Eléri a padról. Az újtestamentom a tarisznya első rekeszében van. Már ki is vette s föl is ütötte. Ott nyílik föl, ahol harmadnapja volt nyitva s ahol még ott van a könnyeinek a nyoma. Az újtestamentomra borulva aludt el akkor este. Ez a Máté evangéliumának 16. fejezete. Akkor odáig olvasta, amikor Péter az Úr Jézus elé borul s így kiált föl: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia!” Maga se tudja, miért, egyet fordít s ráesik tekintete arra a versre, amely vörös ceruzával van aláhúzva. Ennek a versnek tanulásakor azzal jutalmazta meg az öreg lelkipásztor, hogy odaadta neki vörös ceruzáját, hadd húzza alá ezt a verset. Mert hibátlanul el tudta mondani,

mielőtt tanulták volna. Tudta még a vasárnapi iskolából. Mindezt elgondolja s olvassa azt a verset:

„Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de az ő lelkében kárt vall?”

A bíró meg a bíróné beléptek a szobába. Künn már készen várt a szekér s a lovak türelmetlenül kapálták az udvar homokját. A bíró csak a kabátjáért jött, mert ingujjban volt az udvaron. Fölkapta s már indult kifelé. Az ajtóból szólt vissza Gazsinak:

- No, gyerek, indulunk!

A bíróné megtoldotta még egy szóval:

- Mit tanulsz? Kijártad már az iskolát!

Gazsi mit tehetett egyebet: újtestamentomát gyorsan visszatette tarisznájába s lódult a bíró után. Az már fönn ült a szekéren s fogta a gyeplőt, mellette a szolgálgevény, Gazsinak a kas sarkába kellett kuperodnia. A csikók vidáman nekiiramodtak. Röpültek, mint a fecskék.

Zörgött a szekér, csattogott a lovak patkója, de Gazsinak azért úgy tetszett, mintha az a pirossal aláhúzott vers újtestamentomából szárnyra kelt volna, körülötte röpdösne s egyre hallaná szavát:

„Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de az ő lelkében kárt vall?”

A városba érve, bíró uram hamar elvégezte ügyes-bajos dolgát. Igazában nem is avégett ment be. Nyilvánvalóvá is lett menten, hogy mi a szándéka. A boltba ment, ahol a kész magyar ruhát árulták. Gazsinak keresett ruhát. Az elsőben, ahova betért, nem talált neki valót. Jobban mondva: találni talált ugyan olyat, amely hosszát tekintve jó volt Gazsinak, de az csak úgy lötyögött rajta. Mert Gazsi hiába nyúlt meg hosszúra, vékony gyerekember maradt mégis s a felnőtt emberre szabott ruhában ezért harangozott keze-lába. Végre a harmadik boltban megtalálták azt a ruhát, amelyet a ravasz szabó mintha egyenest Gazsinak varrt volna. Gazsinak nagy kedve lett volna, hogy a szép kék posztóból való ruhát magán tartsa, de le kellett vetnie, mert hiszen furcsán festett volna benne úgy mezítlábasan. A karján vitte a szomszédban lakó csizmadiához. Ott rögtön akadt Gazsinak való csizma. Bíró uram most már ráparancsolt Gazsira, hogy vegye föl az új ruhát s húzza föl hozzá a csizmát is. Az új ruhához, csizmához rosszul illett Gazsinak apjától örökölt zsiros, keshedt kalapja. Be is tért vele keresztapja a templomtéren a kalaposhoz s újat vett neki helyette. Mire mindezt megkapta, az öröm kevélységgé dagadt benne. Figyelte a szembejövő embereket, hogy észreveszik-e rajta az új ruhát. De senki sem csodálkozott rajta, hogy a módos bíró mellett ilyen szép ruhájú gyerek begyeskedik.

A bíró vásárolhatnékja még egyre tartott. A piacon, a vasas bolt előtt egy kenyeres kofa gyönyörű, mákkal meghintett cipókat árult. Mielőtt betért volna a boltba, ebből is vett egyet Gazsinak. A cipóval a kezében várt rá azután Gazsi a boltajtó előtt. Nem tudta, mit csináljon a cipóval. Igaz, éhesnek sem volt valami éhes, de inkább azért nem mert beléharapni, mert nem tudta, hogy ilyen ünneplő ruhában illik-e a piactéren mákos cipót enni. Ezen töprengett, amikor egyszer csak azon vette magát észre, hogy egy gyerek nagyon bámulja. Apró, ványadt gyerek volt, talán a csípőjéig sem ért s rongyos is, piszkos is volt a nyomorult. Eleinte azt hitte, hogy új ruháját, csizmáját csodálja, de csakhamar észrevette, hogy a cipót nézi olyan kerekre nyitott szemmel a kezében. Ugyan mit néz rajta? - kérdezte magában. Hiszen elég cipót láthatott már életében. Garmadával áll a kofa előtt. Azután meg arra gondolt, hogy talán éhes. Ezt könnyű volna megtudni, ha megkérdezné. Hiszen akár oda is adhatná a cipót. Igen ám, de szóba állhat-e itt a piacon ilyen szurtos, rongyos gyerekekkel? Kijön a bíró, mit szól hozzá? Látják az emberek s még azt találják hinni, hogy ő is ennek a fajtájából való... Amíg így töprengett, megérkezett a bíró szolgálja a kocsival, aki addig másfelé járt s a bírónénak

vásárolt egyet-mást, majd kijött a bíró s elindultak most már hazafelé. Gazsi még egyszer visszafordult s látta a rongyos gyereket, amint utánuk néz...

Az országúton hamarosan föltűnt falujok tornya. A torony eszébe juttatta Gazsinak a templomot. Vasárnap már oda megy. Az orgonánál, a kántor mellett lesz a helye. Biztos, hogy kap valami tisztséget. Kirakja az énekszámokat. Vagy az éneket fogja diktálni az iskolásgyerekeknek. Az orgonától a szószékre szállt gondolatja s eszébe jutott a jó öreg lelkipásztor. Erre már csak egyet kellett elméjének lépnie s megint eszébe jutott a piros ceruza, amellyel a jó diák jutalomképen aláhúzhatta újtestamentoma egy-egy versét. S újra olvasta emlékezetében a pirossal aláhúzott mondást:

„Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de az ő lelkében kárt vall?”

Már csak nagyon bágyadtan röpdösött körülötte az ige. Már csak olyan madár volt, akit szárnyon lőttek. Hallotta is a szárnycsapását, meg nem is.

A nap már ugyancsak meghaladta a delet, mire haza értek. Hamar elvégezték az ebédet s utána ment kiki dolga után. A bíró a községházára ment. A bíróné az özvegy szomszéd-asszonnyal zsákokat foltozgatott. Istók, a szolgálégény tovább kapálgatott a kertben. Csak Gazsi nem tudta, mihez fogjon. Egy ideig az udvaron ténfergett, majd amikor a nyitott fél-szerben meglátott egy kapát, fogta, kiment a kertbe s nekilátott, hogy versenyt kapáljon az Istókkal. De alig melegegett bele a munkába, kikiáltott utána a bíróné:

- Gazsi, gyere be!

Belevágta a kapát egy göröngybe, ment s a bíróné elé állt. Az megleckéztette:

- Nem azért hozott el a keresztapád, hogy ingyen napszámosa légy... Az Istók meg hadd szorgálja meg a kenyerét... Várd meg a sorát, míg a keresztapád ad munkát...

Gazsi ebből csak annyit értett, hogy nem szabad tovább kapálnia. Elülről kezdte hát az unatkozást. Ide-oda lődörögtében végül kivetődött az utcára. A túlsó oldalon vagy öt-hat gyerek álldogált egy csoportban. Golyóztak. Most tanulták. Volt közöttük két városi formájú gyerek, nyilván azok tanítgatták őket. Nagy hangosan, folyton hadonászva magyarázgaták a tarka golyóbisokkal való játéknak a csínját-bínját. Gazsi átment a másik oldalra s egyre közelebb húzódott hozzájuk. Észrevették s odahívták. Ment s beállt közéjük. Hamar megértette, miről van szó. Elfogta az ő lelkét is a nyeres vágya. Nemsokára nyert is. Aztán meg vesztett. Így ment ez a többenél is. S ha az egyik örült, a másik bosszankodott. Meg is bomlott köztük a békesség nemsokára, összeverekedtek. Csúnyán egymásba gabalyodtak. Gazsi se vitte el szárazon. Megkapta a magáét. Csak azért nem hempergett meg olyan csúfosan az utca porában, mint a többi, mert nem bírtak vele. Erősebb volt valamennyinél. Bosszankodva, sajtó tagokkal sompolygott be a bírók udvarára.

Korán megkapta a vacsorát, korán lefeküdt. Lefekvés előtt nagyon nézegette a tarisznyából kikandikáló újtestamentomot. Elő kellene venni, imádkozni is kellene... Furcsállotta, hogy e nélkül fekdjék le. De amikor itt, ebben a házban nem szokás a bibliaolvasás, meg az imádkozás! A bíróné talán megint előhozakodnék vele, hogy kijárta már az iskolát... Végül arra határozott, hogy lefekszik s majd az ágyban imádkozik.

Az ágyban is egyre halogatta az imádkozást. Nagyon puha, nagyon meleg volt az az ágy. Közben hazajött a keresztapja is s vacsora közben beszélgetni kezdett a feleségével. Róla folyt a szó. A bíró arról beszélt, hogy legjobb lesz, ha mellette marad, mert így jól megtanulja a paraszti munkát s ember lesz belőle. A bíróné ezzel szemben azt erősítette, jobb lesz, ha a gyereket mesterségre vagy boltosságra adják. Ha maguk mellett munkára fogják, még ítéletbe veszi őket a falu népe, hogy csak azért vették magukhoz a keresztfiúkat, mert ingyen napszámosra fajt a foguk.

Gazsi elhallgatta a beszédjüket. Az imádkozásról végkép megfélekedett. Amikor azután a bíróék másra fordították a beszédet, meglankadt a figyelme s elnyomta az álom. Az esett meg vele, ami nem történt kisdéd gyermekkorá óta: elaludt imádkozás nélkül. Odakünn még beszélgettek a keresztszülei, amikor fölriadt. Arra ébredt föl, hogy a vasárnapi iskolában nem tudta az aranymondást. Már ébren volt, de mintha még akkor is hallotta volna, amint a szomszédja mondja helyette:

„Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de az ő lelkében kárt vall?”

V. Lecsap a villám.

Annak a szobának az ablaka, ahol Gazsi aludt, ép kelet felé nézett. Gazsi arra ébredt, hogy a kelő nap sugarai már a szempilláit simogatják. Kipattant az ágyból. Egymaga volt a szobában. Kiment a konyhába: ott sem volt senki. Csak az asztalon várta a reggeli. Benyitott a hátsó házba: ott se talált senkit. Elröstelte magát, hogy most kel föl, amikor a keresztszülei már nekiláttak a dolognak. Kiment az udvarra, hogy a kútnál megmosakodjék. Az udvaron az Istók azzal foglalatoskodott, hogy a parádés szekér kerekeit kente. Amint meglátta Gazsit, kötekedve rászólt:

- De nagy úr vagy, Gazsi! Megesz az unalom...

Elpirult. Szó ami szó: igaza van az Istóknak. Hamar megmosdott s visszaosont a házba. Nemcsak a reggeli végett, hanem azért is, mert félt, hogy az Istók tovább fűzi az évődést.

A reggelit gyorsan elvégezte. Aztán rakodni kezdett. Megvetette az ágyat. Otthon, beteg édesanyja mellett megtanulta s eleget gyakorolta ezt is. A szomszéd ágyon volt kitergetve az új ruha, amelyet tegnap kapott. Azzal nem tudta, mit csináljon. Elrakja? Hova? Megelégedett hát azzal, hogy végigsímogatta. Amint ennek végeztével körülnézett a szobában, megakadt szeme a tarisznyáján s amint ráesett tekintete, menten az ötlött eszébe, hogy most előveheti Isten igéjét. Csöndes, üres a ház: most senki sem fogja szóvá tenni, ha az újtestamentomát olvassa. Elővette, fölütötte s megint a Máté evangéliuma 16. fejezetének végére és a 17. fejezet elejére nyitott rá. A 17. fejezetet, az Úr Jézus megdicsőülésének történetét kezdte el olvasni...

Olvasta s a szeme látta, amit olvasott. Együtt ment föl az Úr Jézussal és a három tanítvánnyal a megdicsőülés hegyére. Már ő is járt hegyen. A kis tanító néhányadmagával kirándulásra vitte s akkor megmászta azt a hegyet, amely tiszta időben látszik a Törökdombról. Ilyenforma lehetett az a hegy is, amelyre az Úr Jézus ment föl. Legföljebb magasabb volt... Hiszen gondolatban mindent kiformált. Mózeset is a két szarvával, mert látta már a képét... Illést is, mert az is csak olyan lehetett... Csak azt nem tudta elgondolni, milyen lehetett az Úr Jézus. Nem is igen mert nagyon próbálgatni. Utoljára is abban nyugodott meg, hogy olyan volt, mint a nap. Arról is csak annyit tud, hogy csupa fényesség s úgy ragyog, hogy ember szeme belé nem tekinthet. Sokszor próbálta, még sohasem tudta megnézni. Így fűzte egymásba gondolatait, míg végre elérkezett az 5. vershez, ahol olvasta s szinte a fülével hallotta a mennyei szót:

„Ez az én szerelmes Fiam, akiben én gyönyörködöm: őt hallgassátok.”

Ez a szó megdöbbenetete. Csakugyan: neki is az Úr Jézusra kellene hallgatnia. Mindig erre figyelmeztette édesanyja is, jó öreg lelkipásztora is... Otthon a tükör rámájába volt illesztve az ezüstbetűs mondás: „Hát a Jézus mit szól hozzá?” Édesanyja mindig azt mondogatta, hogy minden lépésnél ezt kell kérdeznünk... S mintha nem is egymagában volna a bírók házában, hanem szemben állna vele valaki s szemébe nézne s szavával a szívébe markolna... Hallja, amint kérdi: hát a Jézus mit szól ahhoz, hogy te itt vagy? S lesüti a szemét s szívében aláztatosan forgatja a kérdést: itt van-e az én helyem? mit szól hozzá az Úr Jézus, hogy én itt vagyok?

Ha nem volna itt, akkor hol lenne? Világos, hogy otthon volna a nagyszüleinél... Öreg nagy apja mellett, öreg nagyanyja körül... Most is ott forgolódnék körülöttük. A Rózsa tehén már künn volna a Borissal a patak mellett, a kis legelőn. Azzal már rég elvégezte volna minden dolgát. Most már talán útban volna kifelé, a zsellérföldek felé, ahol nagyszüleinek egy kis krumplicskájuk, egy kis kukoricáskájuk van. Vajjon ki kapálja azt be, ha ő nincs otthon? Öreg nagyapja? Meggörnyedt háta, reszkető karja bírja-e a munkát? Ha nem bírja, gyom veri föl azt a darab földcskét s nem lesz krumpli, nem lesz kukorica az aprómarha, meg a hízócska számára...

Nagyapja kis portáján járt-kelt, annak a kicsiny gazdaságnak tövises gondjaival vesződött, amikor lódobogást hall az udvarról s hallja mindazt a zajt, szót, amiből megérthette, hogy az Istók befogja a lovakat. Közben nyílik a kiskapu, hallja a bíró nehéz lépteit s hallja, amint a bíró nevét kiáltja:

- Gazsi, hé, merre vagy?

Egy szempillantás s kint volt a tornácon, a bíró azonban akkorra már fönn ült a szekéren s kezében tartotta a gyepfőszárat. Egyet intett s megértette, mit akar. Egy ugrással fönn termett mellette s Istók már nyitotta a kaput s már el is indultak a szomszéd falu irányába. Pár perc s kiértek a határba. Gazsi egy ideig a lovakat nézte, ő is, akárcsak keresztapja, elgyönyörködött benne, hogy milyen szép rátartian szedegetik a lábukat. Hamarosan figyelmessé lett azonban arra is, amit az út két oldalán látott. S mindaz, amit látott, csodálatosképen visszazökkentette azoknak a gondolatoknak a kerékvágásába, amelyekkel elindulásuk előtt foglalatoskodott. Látott hitvány krumpliföldeket, amelyeket befutott a gaz s arra gondolt, hogy ilyen lehet szegény öreg nagyapjának a krumplija. Látott szépen, takarosán megkapált krumplit s amikor elgondolta, hogy milyen pompás krumpli lehet azok alatt a jól feltöltött bokrok alatt, föl-sóhajtott, mert eszébe jutott, hogy milyen jó lenne, ha nagyszüleinek is bőségesen fizetne a krumpli. Ha az embereket figyelte, azok is csak nagyszülei felé igazították gondolatait. Kislányt látott, aki egy bolondos tehénnel vesződött. A tehén tilosba tévedt s amikor a kislány ki akarta terelgetni onnan, nem arra ment, ahova a leányka akarta, hanem tilosból megint csak tilosba ment a gonosz pára. Szívébe nyilalt ez is, mert arra kellett gondolnia, hogy a Borisnak mennyi vesződsége lehet a Rózsával. Mert bizony az is olyan állat, hogy amit egyszer a fejébe vett, nehéz azt kiverni belőle. De leginkább akkor nehezedett meg a szíve, amikor egy szántogató öreg embert pillantott meg. Lehet, hogy az ekébe fogott két lovacska is erőtlén volt, lehet, hogy az öreg ember nagyon mélyre eresztette az ekevasat s ezért görnyedt rá úgy az eke szarvára: Gazsi mégis mindenképen arra vetett, hogy az öreg nem bírja a nehéz munkát s ezért vonszolja magát olyan roskadozva az eke nyomában. S valahogy azért kellett ezt így gondolnia, mert ilyenmód szeme mindjárt szántogató nagyapját látta. Az is így gyötrődik a szántással. Keze reszket az eke szarván... Lábát alig bírja... Meg-megáll s letörli a homlokáról szakadó verítéket...

A bírónak az egyik közeli tanyán akadt dolga, amely majd egyforma távolságnyira volt Gazsiék falujától, meg a szomszéd falutól. Hamar végzett. Nagyon igyekezett hazafelé. Aznap odaát járt az öreg lelkipásztor s ebédre hozzá volt hivatalos. Gazsinak a szíve nagyot dobant, valahányszor arra gondolt, hogy a jó öreg szeme elé kerül. Maga sem tudta, miért, félt tőle. S mégsem menekedhetett meg előle. Amint hazaértek, amint belépett a házba, mindjárt a pitarban csak ránehezedett a jó öreg áldott keze. Szokása szerint körülsimogatta üstökét, szemét maga felé fordította, hosszasan, szótlanul belenézett s noha egy szót sem szólt, Gazsi mégis elérte, mit kérdez tőle. Belehasított szívébe az a ki nem mondott szó:

- No, Gazsi, a keskeny útat választottad-e?

Gazsi künn a konyhában Istókkal ebédelte. Keservesen gyúrta le a falatokat. Még a túrós bélesről is azt vélte a szája íze, hogy epét kevertek belé. S kedve akkor sem derült föl, amikor a tisztas vendég ebéd után rögtön elköszönt. Temetése volt otthon, a Gazsi falujában, arra sietett. Mielőtt fölszállt volna a szekere, még a tornác lépcsőjéről körülnézte az eget, megcsóválta a fejét s így szólt:

- Valami készülődik... Furcsa... Ilyenkor tavaszidőn...

Már indult a szekere, amikor megszólalt a bíró:

- Pedig még én is ki akarok menni az alsó határra szalmáért!

S indult is egy-kettőre. Gázsit most is magával vitte. Elég volt neki segítségnek a gyerek. Jóformán csak azért ment ki az alsó határra, hogy megnézze azt a nagy, tavalyi szalmakazlat. S ha azzal a szándékkal ment, hogy meg is rakodik szalmával, ezt csak azért tette, mert a sok hivatalos járás-keelésben minduntalan megkívánta teste a munkát.

Az eget akkorra már beborították a felhők. A bíró ügyet se vetett rájuk. Olyan ember volt, aki nem igen aggodalmaskodott. A felhőktől Gazsi sem félt. Láta, meg nem is látta őket. Inkább azok a felhők riogatták, amelyek szíve fölött gyülekeztek. Árnyékukat folyvást maga körül látta s ezeknek az árnyékoknak emberi formájuk volt. Ráismert mindegyikre. Apjára, anyjára, nagypapjára, nagyanyjára, Boris húgára. Attól rettegett, hogy megszólalnak. Mi lesz akkor? A holtak, az élők szavára mit feleljen?

A kazalhoz érve, a bíró körüljárta. Villájával itt is, ott is megbolygatta. Végül az egyik végénél megállapodott, a szekeret odaállította s rakodni kezdett. Gázsinak fönn a szekéren jutott rész a dologból. A munka gyorsan ment. Meg is szólalt a bíró nemsokára:

- Elég lesz! Induljunk!

Indítottak a lovak s megindult a szekér. Ugyanakkor azonban föl az égre is, alulról fölfelé, sötét, fekete felhők indultak meg. Sebesen jöttek, sebesen vágattak az ég boltján. Eleinte nesztelen volt a járásuk, csak onnan alulról, ahonnan jöttek, hallatszott valami haragos morajlás, de nem teltek belé pillanatok sem s nagyokat dobbant alattuk az égnek boltja. Akkorra már besötétedett a táj. Riadtan menekültek fészükbe a madarak. A bíró nagyot csapott a lovak közé s azok futottak, ahogy csak bírta könnyű lábuk. A bíró ostorával azonban most már versenyt suhogott egy másik ostor is. Óriási ostor volt. Valaki onnan alulról suhogtatta, ahonnan eleinte a morajlás jött. Iszonyú ostor lehetett. Tűzből és fényből volt a sudara. Az imént még csak az ég alján csapott vele végig az a hatalmas valaki, de most már végigeresztette az ég egész boltján. A villámlás, a dörgés már nem váltogatta egymást. Zuhogó áradatban megeredt a zápor, jött a szél is s odaverte emberhez, állathoz s ebbe a zúgásba belebelevágott a villám, bele-beleordított a mennydörgés. A bíró most már nem győzte türellemmel. Miért nem futnak azok a lovak még sebesebben? Ha akarnának, tudnának. Ráfogta ostorát a lovakra, nekikeseredetten végigvágott rajtuk s hozzá egy förtelmeset, kacskaringósat káromkodott. Gázsinak még a csontja veleje is összeresztett erre az istentelenségre. Leccsap, minden bizonnal leccsap rájuk az Isten haragja. Rettegő lelkéből egyszeriben az ajkára szaladt a kiáltás:

- Uram Isten, irgalmazz!

S íme, alig hogy kimondja, alig hogy elgondolja, jön rá a rettenetes felelet. Ahogy jött, szeme nem látta, füle nem hallotta. Csak azt értette meg, hogy a szent Isten nem hallgatta meg! Ha az ijedség meg nem bénítja nyelvét, fölsikoltott volna: itt az ítélet! Micsoda fényesség! Szeme héján keresztül is majdnem kiégeti szemét... S hogy reng az ég, reng a föld! Nem, ez a fényesség nem az égből való! Nem a menny rázza a földet! Ez a pokol hatalma... Az jött el értük. Annak a tüze világít... Annak a tüze perzseli őket... Jaj, jaj!!!

A villám belecsapott a bíró szekérébe. A szalma menten lángra lobbant. A szörnyű csattanás nekivadította a lovakat. Elragadták a lobogó lánggal égő szekeret. Még jó, hogy a fordulónál nekirontottak az ároknak. A bírót meg Gázsit beledöntötték. Az árokban sebesen futó esővíz azután eloltotta a ruhájukat, amelynek szárazan maradt részébe már belekapott a láng. Az innenső árokból kiragadták a lovak a szekeret, de a túlsóban már bennehagyták, amikor belevitték. Elszakították az istrángot mind a ketten. Benn a faluban fogták meg őket. Akkorra már elfáradtak, megcsöndesedtek. A szekéren a tüzet az utolsó szikráig elverte a zápor. Gazsi és keresztapja gyalogszerrel értek haza. Épen akkor tört át a felhőkön a nap.

VI. Gazsi elindul.

Még egyszer végigtekintett a nap a záporverte vidéken, azután nyugovóra tért. Gazsi és keresztapja a bíróné parancsára ugyanezt cselekedték. Mindegyik kapott egy jókora bögre herbateát s minekutána jól megizzadt, mély álomba merült. Még a férfiembert is megviselte az az út hazafelé...

Gazsi eleinte jót, mélyet aludt. Attól fogva azonban, hogy a kakas föl kukorékolta, nem tudta, ébren van-e, vagy alszik. Ez a bizonytalan állapot nem tartott sokáig. Hamarosan olyasmit látott, hallott, amitől a szíve fájdalmában összefacsarodott. S hitte, hogy valóságot lát...

Megzördült ugyanis a kilincs s az ajtó lassan befelé fordult. Lassan fordult s Gazsi közben elcsodálkozhatott, hogy fényes nappal van s ő mégis az ágyban fekszik még mindig. Ezen nem töprenghetett valami sokáig, mert a nyitott ajtón belépett nagyapja. Most is a botjára támaszkodott, de a dereka hajlottabb volt a szokottnál s a jobb lábára sántított. Nehezebbé eshetett a járás, mert az arca mintha néha-néha megvonaglott volna a fájdalomtól. Nem is állta meg Gazsi, hogy a köszöntés után tisztességtudón meg ne kérdezze:

- Mi a baja nagyapámnak?

Az öreg előbb fáradtan leroskadt a kemence mellett lévő padkára, aztán felelt:

- Fölrúgott a Rózsa. Senkinek sem akarta leadni a tejét, végre megpróbáltam én. Én meg így jártam.

Kis vártatva újra megszólalt:

- Mikor jössz már haza? Nagyon várunk...

Gazsi felelni akart. Azt akarta mondani, hogy indul azonnal, de szó nem fért ki a torkán.

Visszaesett vánkösára. Olyan furcsa, hogy újra sötét lett körülötte! Jól esett neki, hogy lehúnyhatta szemét.

De mintha mégse lenne éjszaka? Mintha mégis világos volna körülötte? Mintha a nagyapja még egyre ott állna előtte!

Nagyot dobbant a szíve. Nagyapja most már az ágya szélénél állott. Szomorú tekintetét rászegte s ő nem tudott kitérni előle. Engedte, hogy az a szomorú szem beletekintsen szemébe, bele a szívébe, a lelkébe...

Egy pillanatra mégis odakapott a szeméhez. De aztán újra fölnézett. Majd elállt a szíve verése. Úgy tetszett neki, mintha nem is a nagyapja, hanem maga az Úr Jézus állna előtte. Nem bírta el a tekintetét. Lesütötte a szemét.

S hallotta a kérdő szót A hang lehetett az Úré, lehetett a nagyapjáé.

- Gazsi, indulsz-e már?

Kiugrott az ágyból. Sötét volt a szobában. Egy pillanatig megállt: semmi neszt sem hallott. Az ablakon halvány fény szűrődött be. Annak a világánál megtalálta ruháját, csizmáját. Egykettőre rajta volt. Az ablak mellett a nagy szögön megtalálta süvegét. Ott volt a tarisznyája is. Leakasztotta, nyakába kerítette, vette palcáját s indult kifelé. A pitarban hallgatódzott. A hátsó szobában, ahol a keresztzülei aludtak, még teljes csend volt. Kinyitotta a kis ajtót s kint volt az udvaron.

Az ég alján már pirkadt. Átment a szérún, a veteményes kerten s kiért a kertek alá. A földek fölött már szakadozott a köd. Már látszott balfelől a széles, a dombok alján húzódó út s

jobbfelől a keskeny gyalogösvény, amely egyenest nekivág szülőfalujának s odavezet az alvégre, ahol középtűt ott van szüleinek háza, a szélen pedig a nagyszüleié.

Akkor kelt föl a nap. Bíbor királyi palástjában diadalmasan indult fölfelé az ég boltján. Gazsi előretékintő szeme azonban azt látta, aki a napnál is hatalmasabb és dicsőségesebb. Mégis szelíden, csöndesen jött, úgy, hogy Gazsi ráösmert. Jóságosan mosolygó arca bízatta, bátorította. Megállt ott, ahonnan már csak néhány lépés a széles út s ahonnan kiindul a keskeny út. Az Úr Jézus nem szólt, de Gazsi mégis megértette, hogy most már egyszer mindenkorra felelnie kell. S felelt is:

- Uram, a keskeny útat választom!

S elindult rajta. Vissza, hazafelé. Keresztapja rangos házából nagyszüleinek vályogfalú, zsúpfödélű kicsiny kunyhójába. Elindult vissza a szegénységbe, az Istenben bizakodó, boldog szegénységbe...

Fönt bizonylyan örvendező énekbe kezdtek az ég angyalai. Talán tőlük leste el ujjongó énekét a magasban csattogó pacsirta. Ilyesmit fütyörészett a patak mentén a fák lombjai között a rigó. Vígan zümmögtek a reggeli gyűjtésre induló méhecskék. Mindvalamennyi nagy örömmel adta tovább a hírt:

- Gazsi elindult a keskeny úton!